

שמחת תורה

כ"ב תשרי

קצב החג

חג שמחת תורה כשמו כן הוא – חג שכולו שמחה על התורה, שמחה על סיום מחזור נוסף של קריאת התורה ועל מחזור חדש שנפתח.

מקורו של החג אינו מהתורה, אף כי הוא עתיק מאוד ומבטא את רצונם של יהודים לתת ביטוי חגיגי לאהבתם את תורתם ואת תרבותם. החג נחגג ביום השמיני של סוכות, המכונה גם שמיני עצרת.

מקורות החג

סרטון

פרשיות התורה נקראות בכל שבת בבתי הכנסת. ככל הנראה, מנהג עתיק זה נוסד כדי לכונן את מקומה המרכזי של התורה בחיי הקהילה. בימינו מחזור הקריאה מתחיל ומסתיים בשמחת תורה. בעבר הרחוק היה הבדל בין מחזור הקריאה בבבל - שם נהגו לקרוא את פרשיות התורה במחזור שנמשך שנה, לבין מחזור הקריאה בארץ ישראל, שם נהגו לקרוא את התורה שלוש שנים וחצי (שני מחזורי קריאה בשבע שנים). במרוצת הדורות נעשה המנהג הבבלי למנהגן של כל הקהילות.

רוב החוקרים מניחים כי חג שמחת תורה התפתח בבבל וחגג את סיומו וראשיתו של מחזור הקריאה. בבבל, כמו בקהילות הגולה השונות, נהגו לקיים שני ימים טובים בסיום סוכות (כמו בכל הגלויות, חוגגים כל יום טוב יומיים רצופים). היום הראשון כונה "שמיני עצרת" והיום השני כונה "שמחת תורה". לעומת זאת, ישנם חוקרים הסבורים כי שמחת תורה דווקא כן התפתח בארץ ישראל, ונחגג אחת לשבע שנים (אחרי שני מחזורי קריאה), והוא המשך לטקס הקהל, שהתקיים בסוכות בסיומה של שנת שמיטה, ובו קראו בתורה באוזני כל העם.

בכל מקרה, ברור כי במרכזו של החג עומד הקשר בין העם לבין התורה, והחג הוא ביטוי חגיגי לקשר זה, ובו-בזמן גם כלי לחיזוק החיבור הזה.

שמחת תורה נחגג בסיומו של חג הסוכות, המציין את האסיף המוצלח, ומזכיר לכולנו את הצניעות הנדרשת מבני האדם דווקא כשהם חוגגים הישגים כלכליים או אחרים. הצניעות נובעת מהבנת הארעיות של בני האדם ומההודיה על סיועו של אלוהים בהישגים אלו. שמחת תורה מציין את הברית בין העם לאלוהים, את החיבור הרוחני ביניהם, המתבטא בספר התורה.

מנהגי החג

הקפות - המנהג שמאפיין ביותר את החג הן ההקפות, שהחלו בשבע הקפות סביב היכל בית הכנסת תוך כדי נשיאת ספרי תורה ושירת פיוטים, והתפתחו לשבעה מחזורים של ריקודים אגב נשיאת ספרי התורה, המתקיימים בערב החג ובבוקרו. בשנים האחרונות, יותר ויותר נשים מבקשות לקחת חלק בחגיגה זו, ובבתי כנסת רבים גם הנשים עורכות הקפות אגב נשיאת ספרי תורה, אם כי עדיין ישנם רבים המתנגדים לנהוג זה.

עלייה לתורה - טקס מרכזי נוסף הוא קריאת הפרשה האחרונה של התורה – פרשת וזאת הברכה, וקריאת ראשיתה של הפרשה הראשונה בתורה – פרשת בראשית.

בבתי כנסת אשכנזיים נוהגים להעלות לתורה את כל חברי הקהילה, כדי לזכות את כולם בברכת התורה, ולשם כך חוזרים וקוראים את פרשת וזאת הברכה פעמים רבות.

במסורות רבות נוהגים להעלות לתורה את כל ילדי הקהילה במשותף, כשאחד מחברי הקהילה מוביל אותם ומסייע להם לברך את הברכות. בסיום הם מקבלים ממתקים והפתעות כדי שיזכרו את טעמו המתוק של הטקס.

שיאו של הטקס מגיע בחיבור שבין סיום הפרשה האחרונה ותחילתה של הפרשה הראשונה: העולה לתורה אחרון בפרשת וזאת הברכה והעולה לתורה לקריאת פרק א' בבראשית זוכים לכבוד גדול. הראשון מכונה "חתן תורה" והשני - "חתן בראשית". ה"חתנים" נבחרים מבין חברי הקהילה המשקיעים את זמנם בתורה ובקהילה. גם במנהג זה, בשנים האחרונות יש יותר ויותר קהילות שעורכות טקס עלייה לתורה לנשים במגוון דרכים. הנשים שעולות לתורה מבקשות לבטא את רצונן לקחת חלק פעיל בחיי הקהילה היהודית ואת מחויבותן לתורה ולמצוותיה.

הקפות שניות - במקומות רבים בישראל נהוג לערוך הקפות

שניות - חגיגת ריקודים אגב נשיאת ספר התורה החג. בדרך כלל חגיגות אלו מלוות במוזיקה חיה ההלכה, אינה מותרת בחג עצמו) ונחגגות ברחוב סמוך לבתי הכנסת. לחגיגת ההקפות השנייה משתתפים ממגוון הזהויות היהודיות.

המנהג החל בשמחת תורה בשנת 1942, ביוזמתו של הרב **צחק יידיה פרנקל**, רבה של תל אביב, לאות הזדהות עם יהודי אירופה, שלא יכלו לקיים את החג (ועבורם החג חל בערב זה, יום טוב שני של גלויות). מאז התפשט המנהג, והוא מסמל חיבור וסולידריות בין חלקי העם.

ניתן לראות שורשים מוקדמים יותר של מנהג ההקפות לאחר שמחת תורה בחג "קמיאן אל ספרים", ממסורת טוניסיה וג'רבה, שנחגג בז' חשוון.

שמחה - חג זה שם במרכזו את השמחה. הבחירה לציין את הסיום וההתחלה של התורה בשמחה דווקא מדגיש את חשיבותה של השמחה כמכוננת זהות, כיוצרת חיבור בין הקהילה לבין תרבותה, כמעצבת את חיי הרוח.

תורה - לאורך הדורות נשמר ייחודו של העם היהודי בשל תרבותו הנבדלת - תרבות שנמצאת במרכז החיים של היחיד ושל הקהילה, תרבות שבסיסה מונח בתורה שנקראת לאורך השנה בבתי הכנסת, ושאת סיום קריאתה חוגגים בחג זה. התורה מסמלת הן את המרכז המשותף של הקהילה והן את הברית העתיקה עם אלוהים.

קהילה - שמחת תורה הוא חג קהילתי מאוד: רובו מתקיים בבתי הכנסת, והקהילה חוגגת ורוקדת במשותף, מכתירה את חתני התורה מתוכה ומחזקת את ערכיה המשותפים. שמחת תורה מזכיר לנו את הצורך בקהילה בעלת יכולת לרקוד ולשמוח במשותף על ייחודה. ההקפות השניות מאפשרות לקהילה להעביר חלק מכוחה גם למרחב הציבורי. כוח החיבור בין אנשים, האחוזה שנוצרת במעגלי השמחה והשירה שבמרכזם הספר של עם הספר, הלוא הוא ספר התורה - זו התמצית של חג שמחת תורה.

מאמרים

שמחת תורה בברית המועצות - ג'ניה פרומין

פדהצור בנעטיה - הקפות בטעם של פעם - יהדות לוב